

عنوان بخش

جغرافیای شهری

Ph.D

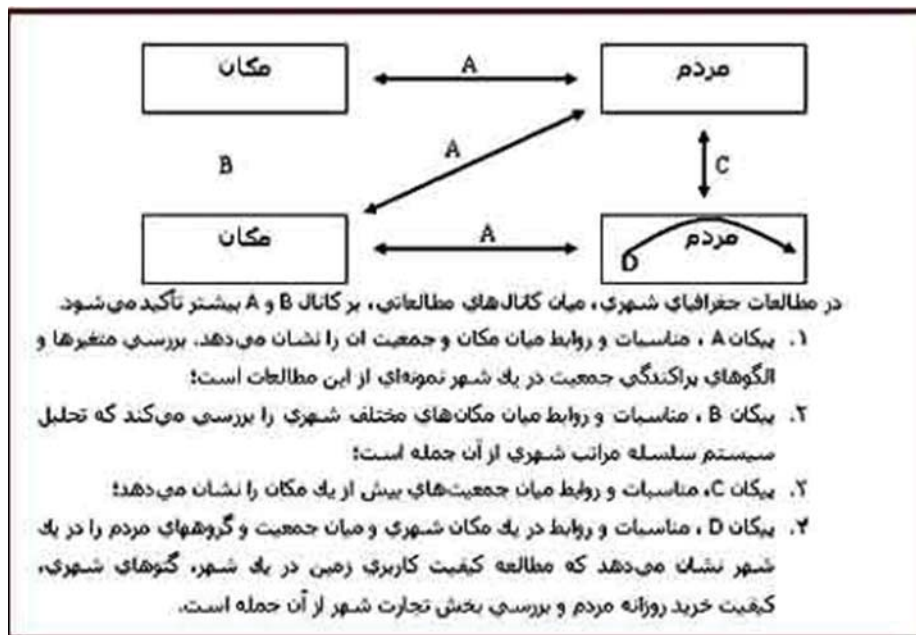
جغرافیای شهری و ابعاد اجتماعی – اقتصادی آن

جغرافیای شهری چیست؟

✓ جغرافیای شهری به نظام فضایی و موقع شهر تأکید دارد و علل پراکندگی مکان‌های شهری و تشابهات و تناقضات اجتماعی – اقتصادی میان آن‌ها را با توجه به شرایط مکانی مطالعه می‌کند.

✓ جغرافیای شهری درباره‌ی الگوهای فضایی پدیده‌های شهری از نظر پراکندگی فضایی و نیز تأثیر متقابل فضایی آن‌ها مطالعه کرده، همچنین روندها را در داخل شهرها بررسی می‌کند. این تعریف از جغرافیای شهری پوزیتیویستی است و روش‌های آماری و مدل‌ها را به کار می‌گیرد.

✓ جغرافیای شهری، مطالعه جغرافیایی از شهرنشینی و حوزه‌های شهری است که در آن از یک طرف جغرافیای نظام‌یافته (سیستماتیک) و در طرف دیگر جغرافیای ناحیه‌ای قرار دارد. پایگاه جغرافیای شهری، بین این دو شاخه اصلی علم جغرافیاست.

"چهار چوب جغرافیای شهری (از ری. ام. نورتم)"

✓ جنبه‌های فضایی توسعه شهری از دو دیدگاه بررسی می‌شود:

✓ **درون شهری:** در این قسمت، شهر به عنوان یک پدیده مجزا و منفک در سیستم سکونتگاهی مطالعه می‌شود که مباحثی مثل کیفیت کاربری زمین، مورفولوژی شهری و کارکرد شهر از آن جمله است.

✓ **برون شهری:** یا تأثیرات متقابل فضایی یک حوزه شهری در حوزه‌ی شهری دیگر، در اینجا تأثیرات مادر شهرهای جهانی در مادر شهرهای ملی، ناحیه‌ای و تأثیرات شهر مسلط به سایر شهرها و نواحی کشور و وابستگی فضایی شهر و ناحیه مورد بررسی قرار می‌گیرد. مفهوم پراکندگی فضایی در جغرافیای شهری شکل‌گیری پدیده‌های شهری در سطوح خطی، شبکه‌ای، سطحی و نظایر آن می‌باشد و در آن تأثیر متقابل فضایی، آمد و شد روزانه از محل کار به مرکز خرید، جابجایی محله مسکونی و مسکن در داخل شهرها و موضوعاتی از این قبیل بررسی می‌شود.

نکات برتر

- ① در چهل سال گذشته جغرافیای شهری در آغاز از مکتب پوزیتیویسم منطقی تأثیر پذیرفت.
- ② مکتب پوزیتیویسم منطقی بیانگر بکارگیری روش‌های کمی و آماری در مطالعات جغرافیای شهری است.

✓ در سال‌های اخیر، به‌ویژه در دهه‌ی ۱۹۸۰ دو مکتب بیش از همه جغرافیای شهری رو**تحت تأثیر قرار داد:**

✓ **مکتب ساختارگرایی:** بیشتر بر شناخت عمیق نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی در شهرها تأکید می‌کند که در نتیجه آن تخصیص فضایی منابع محدود در شهرها به وجود آمده است. این مکتب به سمت عدالت اجتماعی در شهرها پیش می‌رود.

✓ **مکتب رفتارگرایی:** به تحلیل سازمان فضایی شهرها و رفتار فضایی در داخل این الگوهای سازمانی توجه دارد.

■ **جنبه‌های فضایی توسعه شهری از دو دیدگاه بررسی می‌شود:** ۱- درون شهری؛ ۲- تأثیرات متقابل فضایی یک حوزه شهری در حوزه دیگر شهری - روستایی.

تست: در مکتب جغرافیای ساختاری، نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی در شهرها، نتیجه کدام‌یک از**TEST**
□□□□**عوامل زیر است؟ (تألیفی P.N.D)**

(۱) تخصیص فضایی منابع محدود در شهرها	(۲) عدم رضایت عدالت اجتماعی در شهرها
(۳) گسترش فقر و توسعه حاشیه‌نشینی در شهرها	(۴) توسعه‌ی ناموزون کلان‌شهرها
- پاسخ: گزینه‌ی ۱ صحیح است.

TEST
□□□□**تست: در چهل سال گذشته جغرافیای شهری در آغاز از تأثیر پذیرفت.**

- (۱) ساختارگرایی (۲) رفتارگرایی (۳) پوزیتیویسم منطقی (۴) عدالت اجتماعی
- پاسخ: گزینه‌ی ۳ صحیح است.

TEST

□□□■

تست: کدام مکتب به سمت عدالت اجتماعی در شهرها به پیش می‌رود؟

(۱) ساختارگرایی (۲) برخورد اکولوژیک (۳) مطالعه تطبیقی (۴) رفتارگرایی

■ پاسخ: گزینه‌ی ۱ صحیح است.

TEST

□□□■

تست: مکتب پوزیتیویسم منطقی بیانگر کدام موضوع در جغرافیای شهری بوده است؟

(۱) مطالعه‌ی تطبیقی در جغرافیای شهری

(۲) تأکید بر سازمان‌های اجتماعی

(۳) بکارگیری روش‌های کمی و آماری در مطالعات جغرافیای شهری

(۴) پخش و نوآوری

■ پاسخ: گزینه‌ی ۳ صحیح است.

TEST

□□□■

تست: کدامیک از گزینه‌های ذیل بیانگر مفهوم پراکندگی فضایی در جغرافیای شهری می‌باشد؟

(۱) شکل‌گیری پدیده‌های شهری در سطوح خطی، شبکه‌ای و سطحی

(۲) چگونگی توزیع امکانات شهری در سطوح شهری

(۳) پراکنش فضای شبکه‌های شهری

(۴) پراکندگی فضای پدیده‌های شهری

■ پاسخ: گزینه‌ی ۱ صحیح است.

قلمروهای جغرافیای شهری:

■ شهرنشینی و شهرگرایی، سکونتگاه‌های انسانی را شکل دوباره می‌بخشد. شهرنشینی علت و محصول تغییرات مهمی است که از پراکندگی جغرافیایی مردم و فعالیت‌های اجتماعی-اقتصادی آنها در مکان ویژه‌ای به وجود می‌آید.

✓ **شاید بتوان پدیده شهر و شهرنشینی را بدین شرح مورد بررسی قرار داد:**

✓ شهرنشینی به منزله‌ی تسلط امر تراکم در همه‌ی سازمان‌ها، مؤسسات، واحدهای مسکونی و افزایش جمعیت مکان‌های ویژه.

✓ شهر به عنوان کانون اصلی عرضه خدمات به جمعیت متراکم در شهر و منطقه نفوذ آن.

✓ شهر به عنوان تمرکز فعالیت‌های اقتصادی غیر کشاورزی در سکونتگاه‌های انسانی.

✓ شهرنشینی به عنوان تسلط شیوه‌ی خاص زندگی و بیانگر سیر مدنیت و تمدن جوامع انسانی.

✓ **ژان گوتمن:** جغرافیای شهری از موقع طبیعی شهر، مشخصات جمعیتی و فعالیت‌های اقتصادی این

جمعیت، سازمان‌های اجتماعی و سیاسی و سرانجام از محیط ساخته شده که محصول کار فیزیکی انسان است گفتگو می‌کند.

■ جهت‌گیری جغرافیای شهری برای ورود به قلمروهای تازه، کاملاً با اقتصاد و سیستم‌های اقتصادی و حکومتی پیوند می‌خورد.

■ امروزه شرایط داخلی شهرها که متأثر از ارزش‌های اجتماعی و اقتصادی نظام حاکم در کشورهاست، کیفیت کاربری زمین و سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری را تعیین می‌کند، از این رو جغرافیای شهری جدید با تحلیل از ارزش‌های اجتماعی و اقتصادی کشورها، ساخت فضایی شهرها را بررسی می‌کند.

نکته بزرگ: بین مورفولوژی شهری و کارکرد شهر پیوند محکمی وجود دارد.

مطالعه و تحلیل تغییرات اجتماعی - اقتصادی و رابطه‌ی آن با ساخت فضایی شهر مورد تأکید جغرافیای شهری است. از این رو در جغرافیای شهری مفاهیم رشد و توسعه‌ی شهر با عنوان فرآیند اجتماعی و سیاسی بیش از دیگر موضوعات بررسی و مطالعه می‌شود، به همین دلیل در پانزده سال اخیر پیشگامان جغرافیای شهری جدید، ساخت داخلی شهرها را با توجه به عدالت اجتماعی که متأثر از سیاست نظام‌های حکومتی و اوضاع اجتماعی جامعه است به طور جدی مطالعه می‌کنند.

TEST**تست: بین مورفولوژی شهری و شهر پیوند محکمی وجود دارد.**

(۱) سلسله مراتب (۲) شبکه شهری (۳) موضع شهری (۴) کارکرد

■ پاسخ: گزینه‌ی ۴ صحیح است.

تست: به نظر جغرافیای شهری از موقع طبیعی شهر، مشخصات جمعیتی و فعالیت‌های اقتصادی این جمعیت، سازمان‌های اجتماعی و سیاسی و سرانجام از محیط ساخته شده

TEST**که محصول کار فیزیکی انسان است گفتگو می‌کند. (Ph.D ۹۴)**

(۱) ژان گوتمن (۲) رزپالم (۳) براین بری (۴) دیوید اسمیت

■ پاسخ: گزینه‌ی ۱ صحیح است.

تست: «تسلط شیوه‌ی خاص زندگی و نشان دهنده‌ی سیر مدنیت و تمدن جوامع انسانی» در

TEST**تعریف کدامی از موارد ذیل می‌آید؟ (تالیفی Ph.D)**

(۱) شهرگرایی (۲) اقتصاد شهری (۳) شهرنشینی (۴) کلان شهر

■ پاسخ: گزینه‌ی ۳ صحیح است.

دو موج بزرگ در تحولات جغرافیای شهری:

✓ **به نظر عده‌ای از جغرافیادانان بین سال‌های ۱۹۶۰ - ۱۹۸۵، جغرافیای شهری در مسیر تکاملی**

خود به دو موج بزرگ علمی - فلسفی برخورد می‌کند:

✓ **موج اول (تحولات اجتماعی در جغرافیای شهری):** ۱- برخورد اکولوژیک؛ ۲- اقتصاد جدید شهری؛

۳- برخورد رفتاری.

✓ **موج دوم:** ۱- مکتب نئووبری؛ ۲- برخورد انسان‌گرایی؛ ۳- برخورد نئومارکسیستی.

✓ **موج اول:**

۱- **برخورد اکولوژیک:** در این مکتب علاوه بر مکتب اکولوژی شهری شیکاگو، بر تحلیل حوزه‌های اجتماعی و اکولوژی تطبیقی در شهرها تأکید می‌شود.

۲- **اقتصاد جدید شهری:** شهر به صورت متوازن، یک هسته‌ای و بدون توجه به سیاست بخش عمومی و عملکردهای اقتصاد آزاد و قیمت‌ها در مسئله‌ی ساختمان و بهای زمین مطالعه می‌شود.

۳- **برخورد رفتاری:** تأکید بر رفتار فردی در محیط شهری بیش از رفتار گروهی است و به تحلیل رفتاری در تصمیمات فردی، تصمیم‌گیری و تأثیرات آن در فضای شهری توجه می‌شود.